

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

ECSEDY Csaba

A szudáni burun nyelv számrendszeréről

Eredeti közlés/Original publication:

in: ECSEDY Ildikó szerk.: *Uray Géza emlékére. Tanulmányok*, 1992, Budapest, MTA Orientalisztikai Munkaközösség, 17–25. old. (Történelem és Kultúra, 8)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.809

Dátum/Date: 2013. augusztus / August –2014. április 25. / April 25.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

ECSEDY Csaba: A szudáni burun nyelv számrendszeréről, *AHU MATT*, 2014, **pp. 1–10. old.**, No. 000.000.809, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

hazai könyvtárakban

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, számrendszer a szudáni burun nyelvben, a kutatások hiányosságai a burunok és a szomszéd népek esetében, az etnikai csoport rövid jellemzése, tő- és sorszámszavak a burun nyelvben, 20 felett csak a nők és az öregek (tidat gyógyító emberek) ismerik a számokat burun nyelven (a fiatal férfiak arab szavakat használnak), 500 feletti számokat ritkán használnak

African research in Hungary, number system in the Sudanese Burun language, gaps in the research among the Burun and its neighbourhood, over 20 only women and old people (*tidat* healing people) are familiar with the names of number in Bu-

run language (Arabic words are used by the young men), numbers over 500 are very rarely used

-----
 AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGA-
 ZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és
 ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PRO-
 FESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS,
 DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy le-
 töltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or
 downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elő-
 segíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

A SZUDÁNI BURUN NYELV SZÁMRENDSZERÉRŐL

Ecsedy Csaba

Ez a rövid írás egy dél-szudáni nép számairól, azok rendszeréről és a számolás változásainak okairól szól; kiragadott része egy jóval terjedelmesebb és alaposabban dokumentált kéziratot tanulmányok, amely a számokon kívül az időszámítást, a vallási rend többszörös dualitását, az év rituális felosztását, a lakóhely számokkal történő jellemzését, a mértékeket, az irányokat, – összességében a *lep* („burun”) nyelvű törzsek világképét tárgyalja. Bárki megkérdezheti azonban, hogy miként kerül afrikanisztikai cikk ebbe a kötetbe, ha ismeretlen előtte, hogy valóban nem köztudomású baráti kapcsolatom Uray Gézával – aki eredetileg ugyancsak afrikanistának készült –, immár három évtizede számos alkalommal sok inspirációval szolgált, és az inspiráció talán egy-két esetben kölcsönös is lehetett, a korai tibeti királyság és a sokszínű és analóg afrikai társadalomszerkezet párhuzamai révén.

A *lep* nyelvű törzsek kultúrájával 1972, fél éves szudáni szociálintropológiai terepmunkám óta foglalkozom. Mind a kultúráról, mind a nyelvről sem azelőtt, sem pedig – eddigi tanulmányaimon kívül¹ – azóta nem jelent meg értékelhető feldolgozás. Sőt, a területre eljutás és tartózkodás nehézségei miatt – tudomásom szerint – más terepmunka sem folyt ott. Az egyetlen számottevő nyelvi összegző munka a Southern Funj térségben (Roseires és Kurmuk Districtek) az *uduk* nyelvű törzseknél történt², a *burunok* esetében azonban Evans-Pritchard rövid és minden jel szerint több helyen téves szöszedetein kívül³ más nem született, kivéve a magam mintegy 2500 szavas

¹ Egyebek között pl. Aspects of Hunting among the Maiak of the Hill Burun, Sudan, *Acta Ethnographica* 22, 1973, 295–318. old.; Burun orális történelem, in Boglár Lajos – Ferenczy Mária szerk.: *Tanulmányok 1986*. Történelem és Kultúra 3, 1985, 51–61. old.; A burun gyógyítóemberek szervezeteiről, in: Borsányi László – Ecsedy Csaba szerk.: *Etnológiai tanulmányok*. Történelem és Kultúra 5, 1990, 107–114. old. stb.

² R. C. Stevenson: *Notes towards a Grammar of the Uduk Language*, MS, é.n.; egy ugyancsak kéziratot szótár a khartoumi Anthropological Board, S.I.M. irattárában, de tudomásom szerint azóta megjelent egy uduk–angol nagyszótár is, amelyhez még nem férhettem hozzá.

³ Cf. E. E. Evans-Pritchard: *Ethnological Observations in Dar Fung, Sudan Notes and Records*, XVI, 1932, 1–61. old., itt különösen a 13–16. és a 42–47. oldalak. A

kézírtos szótárát, illetve az eddigi burun témájú cikkeimben közölt nyelvi anyagot. A területen egyébként még 1971-ben is több önálló nyelvcsaládot és legalább tíz önálló nyelvet feltételeznek a kutatók⁴, és a vidék megközelítési lehetőségei-veszélyei miatt ez a kép máig sem módosult lényegesen. Hasonló okok és a rendelkezésemre álló idő szűkössége miatt a magam kutatásai is nagyon hiányosak.

A Szudáni Köztársaság Kék-Nílus provinciájának Southern Funj körzetében élő nyolc burun (arab csúfnevükön pontosabban baruun, saját nevükön *mongatingileben* = „akik beszélik a nyelvet”) törzs közül a három északi – Abuldugu, Mughaja, Surkum⁵ – az elmúlt évszázadok során erősen iszlámizálódott és arab szokások sorát vette fel, noha nyelve alapvetően nem változott, azaz *lep* maradt, bár számos arab jövevényszóval. A három délkeleti

---

szavak listái – összehasonlító szándékkal – vegyesen tartalmaznak *ulu*, *mabaan*, *majak*, *mufwa*, *baldu*, *tyarkum* szavakat; közülük többet a helyszínen nem tudtam azonosítani, azaz nem ismerték; feltehetően eredetileg a tolmács hibái voltak. Egyébként a szavak listáiban számok nem szerepeltek. Hozzáteendő, hogy a burun, azaz *lep* nyelven belül ahhoz, hogy egy *baldu* és egy *mufwa* megértse egymást, már-már tolmácsra van szükség a dialektuskülönbség miatt. H. G. Wedderburn-Maxwell (D. C. Kurmuk) „The Mabaan” c. munkájában (*Anthropological and Historical Records*, University of Khartoum, 1935, 19–25. old.) egyenesen a mabaanok közé sorolta a „Hill Burunokat” (19–20. old.), noha erre sem nyelvi, sem kulturális adatai nem jogosították fel. Vinigi Grottanelli nagy összegzésében (I Pre-Niloti: Un'arcaica provincia culturale in Africa”, *Annali Lateranensi*, XII, 1948, 281–326. old.) csak a korábbi, rendkívül hézagos nyelvi adatokra támaszkodhatott. Tudomásom szerint az elmúlt évtized során jelentősen előrehaladt az északon fekvő Tabi Hills környékén élő ingesszanák nyelvének kutatása, Robin Thelwall révén (Centre of Sudanese Studies, University of Belfast). Az elsőrendű célnak tekintett szociálintropológiai kutatás és a gyűjtött anyagomban való eligazodás érdekében így – ha csak némiképp is – meg kellett tanulnom a *lep* nyelvet (a szó maga így kettőzés, mivel a *lep* az ember konkrét nyelvét is jelenti).

⁴ Lásd pl. Wendy James: *A Cultural Frontier: Hills of Me Southern Funj*, 1968., University of Khartoum, Sudan Research Unit, Ms., valamint Wendy James: *Social Assimilation and Changing Identity in the Southern Funj*, in: Yúsuf Fadl Hasan ed.: *Sudan in Africa, 1971, Khartoum*, Khartoum University Press, 197–211. old., főként a 199–200. oldalak.

⁵ A törzseket (itt a *majak* és a *mufwa* kivételével) a térképen is követhető írásmód szerint jelölöm (Jebel Abuldugu – Abuldugu stb.), minthogy a valóságos saját törzs-név kevesebbet mondana. A hegyeket a mindenkori külső hatóság a törzsekről nevezte el, torzítva. A Mughaja pl. valójában *magagya*, a Surkum pedig *tyarkum* stb., de ez nem férne e cikk keretei közé. Egyébként jogosult a nagybetűs írásmód is, mert egy másik törzs úgy emlegeti a szomszédját, mint „országot” (pa = otthon, ha-za, pa ana *gyorot* = a Jerok törzs hazája).

törzs (Zeriba, vagyis Kurmukbule, Shirai, Jerok) Kurmuk, a jelenlegi megyeszékhely körül él. Kurmuk adminisztratív központ és piachely volt már az 1820-as évek, a Muhammad Ali-féle arany- elefántcsont- és rabszolgavadász török–egyiptomi hódítás óta. Így – főként Kurmukbuléra és Shimire – jelentős hatással volt a ma Etiópiában levő, de már nem jelölt Beni Shangul tartomány arabjain kívül a „turk”⁶ uralom is, bár iszlamizációjuk meglehetősen kezdetleges; csupán néhány alapritusra korlátozódik a törzsi vallás megtartása mellett.⁷ Tradicionális kultúráját leginkább a központi fekvésű Jebel Mufwa és Jebel Maiak hegyekre és lejtőikre települt két törzs tartotta meg, elsősorban a nyolc közül legnagyobb lélekszámú majak (kb. 15 000 fő; illetve mufwa, kb. 4000). A számrendszert itt az általam leginkább megismert majak dialektusban mutatom be, bár a mufwa „női nyelv” sem tér el ettől lényegesen grammatikailag.⁸

A majak törzs a többihez hasonlóan főként durratermesztő (*Sorghum* spp); égetéses–irtásos, ásóbotos–gyomlálókapás földművelést folytat, szarvasmarha- és kisállattartással valamint vadászattal kiegészítve. Az önálló (fiktív) patrilineáris leszármazású rokonsági csoportoknak számító tizenkilenc faluközösséget a törzsi terület közösségi tulajdona (falvanként s azon belül nagycsaládonként elkülönülten használt föld), a falvak közötti házassági kötelékek, a gyógyítóemberek (*tidatok*) szövetségeinek hierarchiája és centralizált szervezete, valamint a négy ösztörzsi funkcionárius nem vitatott autoritása és „jogszolgáltató” munkája tartja össze. Az a kétszer kettő, amely a világszemléletről írott tanulmányom e cikkem elején említett többi aspek-

⁶ A nem *lep* nyelvű *watawit*, *gumuz*, *uduk* stb. népek történeti mondáiban is a *turk* a Mahdi előtti időszak poroszloít, fegyveres végrehajtóit, az elnyomó hatalom képviselőit jelentette. Kétségtelenül nemcsak az egyiptomi uralom (kb. 1826–1882) „török”-jeire vonatkozik, hanem a korábbi, Sennar központú *finy* szultanátus és az annak összeomlását követő néhány évtizedes *hamagy* „régensség” periódusának „mamelukjaira” is. Az utóbbi szó használata nem véletlen, ugyanis lehetséges, hogy a *turk* megjelölésnek az egykori egyiptomi mamlúk (kipcsak kún) uralomig nyúlnak vissza a gyökerei.

⁷ Az erőszakosan telepített muszlim iskolák az 1960-as évek végétől a burun fiúgyermekeket vették célba egy jövőbeli általános iszlamizáció érdekében. Tevékenységük kétségtelenül hasznos – az asszimiláció szempontjából; ugyanakkor romboló hatású a törzsi kultúrákra anélkül, hogy új életperspektívát nyújtana.

⁸ A „női nyelv”-től a férfiak által használt abban tér el, hogy jövevényszavak sorát építi be a mindennapi kommunikációba, emellett a kiejtést is primitivizálja. Pl. egy nő (és legfőképpen a teljes, hagyományos nyelvet őrző fiatal lány) az egyik majak falu nevét *De l’otin*-nak ejti, egy férfi *Telotim*-nak. A férfiak néha – egy-egy régies szó esetében – megkérlik a nőket, hogy írja körüli az adott szó értelmét, mert másképpen nem értik azt.

tusában is rendre jelentkezik, már itt felfedezhető. A négy hagyományos vezető közül kettő „világi”, a másik kettő vallási. Ugyanakkor, mintha a két fél között valamiféle „egyezség” jött volna létre. A vallási *tidat'en dong* (a gyógyítóemberek feje) választott; elődeinek csupán szellemi örököse, s ugyanez áll a *bunyanra*, a harci főnökre is, akit ha ugyanazon nemzetségből is, de választanak. A másik két tisztség (a világi *ret* – főnök, a 18. sz. végéig uralkodó; a *jog* – a rituális nagyvadászat vezetője és végső esőcsináló) örökletes; a rend szerint a legkisebb fiú, az *odak* az örökös.

Nem céloim itt az írásbeliséget nélkülöző népek számolási szisztémáinak elméleti kérdéseivel, a kezdetlegesnek látszó, de Afrika esetében is sokszor rendkívül bonyolult képleteket mutató számítási rendszerekkel foglalkozni. Ismereteink nagyon hézagosak; összefoglaló kísérletet eddig mindössze két szerző tett.⁹ Ehelyett a továbbiakban megkísérlem a *lep* számrendszer deskriptív bemutatását. A burun számolás jellegzetes húszas-tízes rendszert mutat, amely jól ismert a világ számos más nyelvéből is, és nem feltétlenül a „két kéz és láb ujjainak taktikája”, ahogy sok etnológus másfél évszázadon át jellemezte, hiszen egészen modern nyelvekben is fellelhető.

Tőszámnév az 1 és a 2 kivételével a mi nyelvtani értelmünkben nincs a burunban; csupán „jelzőként” fordul elő, illetve kitüntetett saját neve van.¹⁰

1 *kēl* (egy; nem használatos, csak elvonatkoztatott pl. *menkēl* = *húsz*)¹¹

kēnēn (az egyes szám)

engajomok (az első)

2 *re* (ua. vonatkozik rá, mint az egyesre)

newen (a kettes szám)

ōkon (második)

⁹ Marianne Schmiedl: Zahl und Zählen in Afrika, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, 45, 1915, 166–209. old. A tanulmányban megjelent térképen a Southern Fonj ugyanolyan fehér folt, mint az azóta is egyetlen könyvméretű összefoglalásban: Claudia Zaslowsky: *Africa Counts*, 1973, Boston, Prindle – Weber – Schmidt; magyarul némiképp népszerűsítő formában: *Afrika számol*, 1984, Budapest, Gondolat Könyvkiadó; a térképet lásd az 52. oldalon.

¹⁰ A kiejtés jobbra a magyar fonetikát követi. A hangsúly az első szótagra esik. Az a nagyon zárt á, a mássalhangzók alatti pont a cacuminalis jele, a magánhangzók feletti vonás a nyújtásé, míg a felugratott hangzó minden esetben alig hallhatóan gyenge, magánhangzó esetében sem hasonlítható a diftongushoz, és főként a női nyelvre jellemző.

¹¹ A számnév a jelzőhöz hasonlóan a névszó után áll; az egy és a kettő esetében egybeolvad a szóval. Pl. egy hajítófa (*born*) = *bongakel*, két hajítófa = *bomita're* (a hangsúly itt az utótagra kerül).

A továbbiakban egységessé válik a rendszer.

3	<i>dok</i>	3.	<i>^engadok</i>
4	<i>ngan</i>	4.	<i>^engangan</i>
5	<i>dos</i>	5.	<i>^engados</i>
6	<i>douk</i>	6.	<i>^engadouk</i>
7	<i>ngatukkel (6+1!)</i>	7.	<i>^engangtukkel</i>
8	<i>ngómu</i>	8.	<i>^engangómu</i>
9	<i>gyuszukkel</i>	9.	<i>^engangyuszukkel</i>
10	<i>csaty(^{sz})</i>	10.	<i>^engacsaty(^{sz})</i>

A továbbiakban mellőzöm a rendkívül gyengén hangzó és a többség által egyáltalán nem ejtett (^{sz}) végződést a *csaty* után.

11 <i>csaty porngakel</i> (vagy röviden: <i>porngakel</i>)	11. <i>^engaⁿ porngakel</i> (stb., a sorszámnév prefixuma a továbbiakban változatlan)
12 <i>porngare</i>	
13 <i>porngadok</i>	
14 <i>porngangan</i>	

20 *menkél* (innen már csak a női, leíróbb és archaikusabb nyelv valamint az idős férfiak folytatják *lep* nyelven; a férfiak zöme a továbbiakban áttér az egyszerűbb arab számolásra)

22 *menkél porngare*

30 *menkél porngacsaty (20+10)*

31 *menkél porngacsaty csaty porngakel*

32 *menkél porngacsaty csaty porngare*

40 *migre (2x20)*

41 *migre porngakel*

42 *migre porngare*

50 *migre porngacsaty (2x20+10)*

51 *migre porngacsaty csaty porngakel*

52 *migre porngacsaty csaty porngare*

60 *migdok (3x20)*

61 *migdok porngakel*

70 *migdok porngacsaty* (3x20+10)

71 *migdok porngacsaty csaty porngakel*

80 *migngan* (4x20)

81 *migngan porngakel*

90 *migngan porngacsaty* (4x20+10)

91 *migngan porngacsaty csaty porngakel*

100 *migdos* (5x20)

101 *migdos porngakel*

110 *migdos porngacsaty*

111 *migdos porngacsaty csaty porngakel*

120 *migdos porngamenkél* (5x20+20)

121 *migdos porngamenkél menkél porngakel*

130 *migdos porngamenkél menkél porngacsaty* (5x20+20+10)

131 *migdos porngamenkél porngacsaty csaty porngakel*

140 *migdos porngamigre* (5 x 20+2 x 20)

141 *migdos porngamigre porngakel*

150 *migdos porngamigre migre porngacsaty* (5 x 20+2 x 20+10)

151 *migdos porngamigre migre porngacsaty csaty porngakel*

200 *migcsaty* (20x10)

201 *migcsaty porngakel*

311 *migcsaty porngamigdos porngacsaty csaty porngakel*
(20x10+5x20+10+1)

411 *migcsaty porngamigcsaty porngacsaty csaty porngakel* (20x 10+20
x 10+10+1)

511 *migcsaty porngamigcsaty porngamigdos porngacsaty csaty*
porngakel (20x 10+20 x 10+5 x 20+ 11)

stb.

Az 500-on felüli számnévképzés így már „könnyen” követhető, bár megjegyzendő, hogy a majakok ritkán használnak ekkora számokat,¹² s adatközlőimnek ehhez már segítségül kellett hívniuk néhány idősebb asszonyt valamelyik tidat-rendből, azaz tudós gyógyítóembert, de még így is nehezen tudtak eredményre jutni. Az egyesnek és a kettesnek tehát külön „tulajdonneve” is van; egytől tízig a tőszámnevek saját névvel rendelkeznek; húsztól a tízes számok a húsz szorzataiból valamint a hozzáadott tízesből, ill. egyesekből tevődnek össze. Figyelemre méltó az a következetesség, amellyel csak hússzal osztható „természetes” számok után használják a tízen felüli számok rövid alakját (pl. *porngakel*), míg a „páratlan” számok után mindig megismétlik a tízest (*csaty porngakel*). A *men* (20) azonban csak „számol” alakjában (*menkēl*, 1×20) szerepel, többese, a *mig* ugyancsak nem önálló (*migre*, $2 \times 20 = 40$; *migcsaty*, $10 \times 20 = 200$). A mindennapi használatban többnyire elegendő a számoláshoz az ember húsz ujja és az első húsz szám. Nem véletlen, hogy a *lep* nyelvű számokat elsősorban a nők használják, a külvilággal ugyanis hagyományosan kizárólag a férfiak foglalkoznak-érintkeznek, így szívesebben mondják a helyi szudáni arab számokat: ez egyszerűbb, rövidebb, és a más nyelven beszélők is értik.

A brit gyarmati majd a szudáni kormányzati pacifikációs törekvések eredményeképpen megnövekedett a környező vidék nagyobb központjaiba vezető útvonalak több-kevesebb biztonsága, és ez arra ösztönözte a Jebel Maiak 19 falujának férfilakosságát is, hogy gyakrabban keressék fel – akár több napi gyaloglás árán is – a szuk-okat, a „városi” piac- és kézművesközpontokat, részint állataik eladása és a folyómederből kiásott aranyrögök értékesítése, részint a kevés számú „civilizációs” árucikk, a vászon, üveggyöngy, gyufa és az olcsó kínai zseblámpa megvásárlása érdekében. A Southern Funj területén elengedhetlenné vált az arab mint eszperantó használata a különféle nyelvcsaládokba tartozó számos nyelv különbségeinek áthidalására. Így egy sor számokkal kapcsolatos *lep* szó (időszámítás, hónapok, mértékek stb.) elsorvadt a férfiak esetében, míg a nyelvet a nők és a tudato-

¹² A nem mindennap előforduló esetek pl. az ágazat tagjainak vagy a falu felnőtt, házas férfiainak összeszámlálása adófizetéskor, a menyasszonyváltság egyes tételeinek (kapafej, lándzsahegy, dohányköteg stb.) kiszámítása, az 1960-as évek elejétől élénkülő szuk-kereskedelem miatt a guinea-piaszter átváltásának processzusa etc. A húsznál nagyobb számokról a kutatónak sem lett volna értesülése, ha a burunok nem szeretnének annyira játszani; ez pedig több százas pontokat jelent mankalában, osztáblában, kártyajátékban. Ez utóbbi volt az, amely lehetőséget teremtett arra, hogy – a jelen levő 14–18 esztendő lányok segítségével – a játzó férfiak is átváltsanak az arab számokról a *lep* nyelvű számolásra.

san konzervativizmusra törekvő *tidatok*, gyógyítóemberek annál feltöbben őrzik.

